

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПРИ ПОПЕРЕДЖЕННІ БАНКРУТСТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Чумак В. Д., к. е. н., доцент; Чумак К. М., аспірант

Полтавська державна аграрна академія

У статті досліджено сучасний стан та проаналізовано проблеми розвитку малого підприємництва в Україні, обґрунтовано основні положення щодо необхідності удосконалення організаційно-економічної роботи на малих підприємствах в сучасних умовах господарювання.

This article explores the current state and analyze the problems of small business in Ukraine, the main provisions reasonably necessary to improve organizational and economic work in small enterprises in the contemporary economy.

Постановка проблеми. Банкрутство підприємств в більшій мірі залежить не від розмірів прибутку, про що свідчить світова і вітчизняна практика, а від спроможності суб'єкта господарювання своєчасно погашати свої борги, тобто від його платоспроможності. Слід нагадати, що основною причиною неплатоспроможності сільськогосподарських підприємств виявилась відсутність активів у високоліквідній формі, тобто грошових коштів та поточних фінансових вкладень. Як висновок, стійкий фінансовий стан може досягатись лише при достатньому і узгодженому контролі за рухом грошових засобів сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний науковий інтерес для осмислення проблем, пов'язаних з попередженням банкрутства, управління грошовими потоками та платоспроможністю підприємств представляють праці науковців: Ю. В. Василенка, А. П. Градової, І. Б. Гуськова, Л. П. Ковальова, Т. М. Кравцової, В. М. Орлова, С. В. Подзе, Л. С. Ситник, М. І. Тітова, О. О. Терещенка та інших. В свою чергу, значна кількість питань залишається відкритою для дослідження, зокрема, визначення впливу управління платоспроможністю та грошовими потоками на попередження банкрутства сільськогосподарських підприємств.

Постановка завдання. Метою даної статті є обґрунтування ролі та значення управління грошовими потоками та платоспроможністю підприємств для попередження банкрутства сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слід погодитись з думкою тих вчених-економістів, які вважають, що переважна більшість банкрутств відбувається через нестачу у підприємства абсолютно ліквідних активів. За будь-яких умов господарювання управління платоспроможністю є важливим фактором попередження можливого банкрутства. Загальновідомо, що однією з основних умов фінансової стійкості підприємства є приток грошових засобів, які зможуть покрити його зобов'язання. Відсутність необхідного запасу грошових коштів свідчить про серйозні проблеми, а надмірна їх величина говорить, що реально підприємство потерпає від збитків, пов'язаних з інфляцією, з втраченими можливостями вигідно вкласти грошові кошти і одержати додатковий дохід. Слід підтримати думку тих авторів, які вважають, що найперший спосіб добування капіталу – це поліпшення управління грошовими коштами підприємства [4].

Управління грошовими засобами на вітчизняних підприємствах до недавнього часу не займались. Із впровадженням в практику Національних стандартів бухгалтерського обліку, обов'язковою формою річної звітності став Звіт про рух грошових коштів [3]. Ми вважаємо, що використання такої форми звітності є необхідною і досить корисною для сільськогосподарських підприємств в ринкових умовах, оскільки лише плануючи і управляючи грошовими потоками, підприємства зможуть забезпечувати себе абсолютно ліквідними активами, тобто бути платоспроможними і уникати банкрутства.

Відповідно до стандартів бухгалтерського обліку в Україні з 2010 р. запроваджено прямий метод складання Звіту про рух грошових коштів. Даний метод спростив попередній (непрямий) і дозволив оцінити загальні суми надходження та витрачання грошових коштів підприємства у розрізі видів діяльності. Інформація, що отримана при застосуванні прямого методу, використовується для прогнозування та планування грошових потоків. Звіт дає можливість не лише проаналізувати рух коштів за різними видами діяльності, а й оцінити майбутні надходження грошових засобів, проаналізувати здатність підприємства погасити свою поточну заборгованість та виплатити дивіденди, оцінити необхідність залучення додаткових фінансових ресурсів. Проведений аналіз та особисте спілкування з фахівцями показав, що при складанні звіту про рух грошових коштів виникає багато проблем. Перш за все це пов'язано з тим, що особливістю формування інформації в звітності є метод нарахування, а не касовий. Це означає, що одержані доходи, або понесені збитки можуть не відповідати реальному «притоку» чи «відтоку» грошових засобів на підприємстві.

Однак, поряд із вище зазначеним, Звіт про рух грошових коштів використовується і для потреб прогнозування та планування грошових потоків. В такому випадку даний документ слід розглядати не як форму публічної фінансової звітності, а як внутрішній фінансовий документ, що забезпечує зведення та узагальнення фінансових даних щодо основних бюджетів підприємства та формування прогнозного (планового) Звіту про рух грошових коштів, що відображає очікувану зміну величини грошових коштів суб'єкта господарювання в результаті надходження або вибуття грошових ресурсів при здійсненні операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Поряд з цим необхідно застерегти від типових помилок аналізу і прогнозування грошових потоків суб'єктів господарювання, по-перше, інформація, представлена у звіті про рух грошових коштів, являє собою інформацію виключно ретроспективного характеру, що дозволяє однозначно ідентифікувати фінансовий стан суб'єкта господарювання виключно на дату балансу (дату складання звіту про рух грошових коштів). По-друге, будь-які висновки або ж узагальнення мають носити виключно ймовірнісний характер, оскільки минулі події не обов'язково відбудуться у майбутньому.

Виключне значення для успіху управління грошовими коштами відіграє прогнозування грошових потоків, іншими словами, планування вхідних та вихідних грошових потоків, тобто одним із способів управління платоспроможністю підприємства є ведення платіжного календаря. Можна з впевненістю констатувати, що плануванням грошових потоків на переважній більшості вітчизняних сільськогосподарських підприємствах поки що не займаються. Дослідження ро-

сільських вчених показали, що із-за відсутності точної і систематичної інформації про рух грошових коштів, підприємства втрачають до 20 % доходу [4, с. 101].

Для оцінки чистих грошових потоків, загальної дохідності та ліквідності підприємства в закордонній практиці широко застосовується показник Cash-Flow. В залежності від цілей аналізу використовують різні підходи до розрахунку даного показника. Найчастіше він визначається як сума чистого прибутку, амортизаційних відрахувань, кредиторської заборгованості, що постійно знаходиться у розпорядженні підприємства та суми дооцінки вартості основних засобів, нематеріальних активів і інших необоротних активів.

Розраховуючи показник Cash-Flow, слід враховувати, який метод нарахування амортизації обрало підприємство. Звичайно, використовуючи різні методи нарахування амортизації (прямолінійний, кумулятивний, виробничий, зменшення залишкової вартості, прискорене зменшення залишкової вартості), показник буде в кожному випадку різний. Тобто, амортизаційна політика суб'єкта господарювання може в значній мірі впливати на фінансовий стан підприємства та його платоспроможність. Слід зазначити, що на більшості сільськогосподарських підприємств, амортизацію основних засобів та нематеріальних активів нараховують за прямолінійним методом.

Доречно звернути увагу і на те, що досить часто прибуток (збиток), відображений у звітності підприємства може не відбивати реальних фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств. Але слід зауважити, що із переходом на ведення обліку та складання фінансової звітності згідно національних стандартів, підприємства отримали можливість відображати більш реальний фінансовий результат, оскільки вплив податкових факторів значно зменшився.

З метою визначення можливості підприємства погасити свої борги необхідно порівняти суму річного грошового потоку із сумою непогашених боргових зобов'язань. Тому з метою оцінки фінансової спроможності підприємства, вважаємо за доцільне розраховувати коефіцієнт співвідношення річного грошового потоку і загальної суми кредиторської заборгованості, який показує скільки припадає грошових засобів на одиницю зобов'язань. Річний грошовий потік визначається як сума чистого прибутку та амортизації (звичайно лише для рентабельних підприємств), іншими словами – показник Cash-Flow. В знаменнику можна використати або довгострокову кредиторську заборгованість, або поточну.

При розрахунку коефіцієнта покриття на основі балансу, виникають питання: по-перше, які активи слід віднести до поточних; по-друге, які зобов'язання належать до найбільш строкових? До поточних активів відносять грошові засоби та інші активи, які можуть бути перетворені в готівку на протязі року або виробничого циклу. Виникає питання: чи доцільно включати до складу поточних активів витрати майбутніх періодів (3 розділ активу балансу)? Згідно НСБО 2 «Баланс» п. 36 – до складу витрат майбутніх періодів відносять витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних періодів [2, с. 17]. Наведене визначення не дає чіткої відповіді на поставлене запитання. Проаналізувавши МСБО 13 «Подання поточних активів і поточних зобов'язань», можна зробити висновок, що витрати майбутніх періодів включаються до складу поточних (оборотних) активів, при

умові, що їх повне виконання очікується протягом року [1]. Аналогічної думки дотримується ряд економістів, які відмічають низьку ліквідність витрат майбутніх періодів, але рекомендують їх відносити до поточних активів. Ми вважаємо, що витрати майбутніх періодів є ніщо інше як авансові платежі і їх доцільно включити до поточних активів (при умові, що вони можуть бути перетворені в активи протягом 12 місяців).

Згідно НСБО 2 «Баланс» (п. 61) до складу доходів майбутніх періодів відносять доходи, отримані протягом поточного або попередніх звітних періодів, які належать до наступних звітних періодів [2, с. 13]. Дане визначення не дає відповіді на питання: чи відносити до поточних зобов'язань доходи майбутніх періодів? Відповідно до Міжнародних стандартів доходи майбутніх періодів відносять до поточних зобов'язань [1]. На наш погляд, доходи майбутніх періодів доцільно віднести до поточних зобов'язань, але лише в тій частині, яка буде виконана протягом операційного циклу (року, починаючи з дати балансу). Враховуючи зазначене, уточнений коефіцієнт покриття міг би розраховуватись як відношення оборотних активів та витрат майбутніх періодів до поточних зобов'язань збільшених на доходи майбутніх періодів.

З метою відновлення платоспроможності підприємств необхідно нарощувати оборотні активи, але не за рахунок виробничих запасів, а за рахунок підвищення результатів господарської діяльності з одночасним збільшенням статті пасиву балансу «Нерозподілений прибуток». Критерієм відновлення платоспроможності є одержання в прогнозованому періоді прибутку в такому розмірі, який забезпечить перевищення оборотних активів над поточними фінансовими зобов'язаннями більше ніж в 1,0 – 1,5 рази.

Висновки. Отже, стійкий фінансовий стан підприємства та його платоспроможність може досягатись лише при достатньому і узгодженому контролі за рухом грошових коштів, тобто найперший спосіб добування капіталу – це поліпшення управління коштами підприємства. Впровадження звіту про рух грошових коштів є необхідним і своєчасним в ринкових умовах, оскільки, плануючи і аналізуючи грошові потоки, підприємства зможуть забезпечувати себе абсолютно ліквідними активами і уникати банкрутства. Виключне значення для успіху управління грошовими коштами відіграє прогнозування грошових потоків, тобто одним із способів забезпечення платоспроможності підприємства є складання платіжного календаря.

Список використаних джерел:

1. МСБО – 1997: пер. з англ. / за ред. С. Ф. Голова. – К. : Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 1998. – 731 с.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» : затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87 // Галицькі контракти. – 1999. – № 32. – С. 12–19.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів» : затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87 // Галицькі контракти. – 1999. – № 32. – С. 25–28.
4. Сытник Л. С. Методы прогнозирования банкротства и обеспечения безубыточности предприятия / Л. С. Сытник // Экономика промышленности. – 2011. – № 1 (3). – С. 96–104.

Рецензент – к.е.н., професор Аранчій В.І.